

Politiets rolle i arbeidet for å beskytte mindreårige mot kriminell påvirkning.

Av politimester *Erling Østerberg*, Trondheim.

Man har skilt mellom politiets oppgave som håndhever av loven (m. a. o. beskyttelse av samfunnet mot individet) og politiets sosiale arbeide (m. a. o. beskyttelse av individet mot de farer som det samme samfunn frembyr). Spesielt kommer dette klart frem når det gjelder bekjempelse av kriminalitet blant barn og ungdom. Til å begynne med besto politiets arbeid på dette felt utelukkende i å etterforske begåtte overtredelser og bringe disse som straffesaker inn for domstolene. Senere har man mer og mer interessert seg for å avdekke de faktorer som har betinget forbrytelsene og sluttelig tatt fatt på det rent preventive spørsmål — hvorledes barn og ungdom kan beskyttes mot kriminell påvirkning og i det hele tatt verne deres moral.

For å klarlegge det kompleks av spørsmål som her reiser seg nedsatte Fédération Internationale des Fonctionnaires Supérieurs de Police (FIFSP) i samarbeid med UNESCO for et år siden et utvalg med det oppdrag å avfatte en detaljert rapport angående politiets rolle i dette preventive og konstruktive arbeid. Denne rapport, som ble fremlagt og vedtatt på FIFSP's kongress i Paris i juni 1954, foreligger nu trykt som »L'Action de la Police dans la protection de la santé mentale des enfants». Dette arbeid, som er bygget på opplysninger innkommet fra en rekke land i og utenfor Europa, gir først en definisjon av hva man forstår ved »santé mentale», mental eller moralsk sundhet: Et individ som er mentalt (moralsk) sund, er fra et emosjonelt, sosialt og intellektuelt synspunkt istand til å tilpasse seg positivt sine omgivelser og knytte harmoniske forbindelser med andre. Men denne tilpassing må være av dynamisk, ikke statisk art, hvilket betyr at individet nødvendigvis må spille en positiv rolle ettersom dets fysiske og sosiale stilling omskapes. Denne dynamiske tilpassing på det sosiale plan forutsetter en utvikling av personligheten som vil utjevne de motstridende impulser som individet måtte bli utsatt for, og gjøre mest mulig ut av de krefter det bruker. — Alt som griper forstyrrende inn i en slik sund utvikling for individet er altså skadelig og må bekjempes, særlig naturligvis da når det gjelder påvirkning som på kortere eller lengere sikt kan føre til kriminalitet. — Denne ikke rent enkle definisjon er forøvrig i en amerikansk brosjyre forkortet til følgende enkle begreper:

- 1) Comfortable,
- 2) Right,
- 3) Meet demands,

som man kan oversette med:

- 1) A føle seg vel,
- 2) A gjøre rett og skjel,
- 3) Å oppfylle forpliktelser.

De faktorer som her kan komme i betraktning skriver seg delvis fra det sosiale miljø i alminnelighet, forhold som slette boligforhold, manglende opplysning, utbredt alkoholisme, alt sammen sosiale problemer som det må være en almen statsoppgave å ta fatt på, og som ikke i nevneverdig grad kan bekjempes av politiet, hverken alene eller i samarbeid med andre institusjoner. De utslagsgivende faktorer forøvrig som griper avgjørende inn når det gjelder de mindreåriges moralske velferd, har sitt utspring enten fra tilværelsen i hjem, på skole eller på arbeidsplass, eller skriver seg fra omstendigheter i forbindelse med barns og ungdoms fritidsbeskjeftigelse og deres ferd utendørs.

Hva hjemmet angår fremheves bl. a. betydningen av det følelsesmessige samvær mellom familiemedlemmene, og det faktum som ofte er oversett, at de økonomiske forhold i hjemmet langt fra behøver å være avgjørende for et barns moralske velferd.

Når skolealderen inntreffer, stifter barnet for første gang for alvor bekjentskap med et annet miljø enn det hjemlige, en ny verden hvor barnet gjør bekjenskaper og skaffer seg kamerater som også utenfor skolen kan få stor innflytelse på dets utvikling, ikke bare i gunstig retning. Man kan tenke på guttebander som ikke sjelden dannes av kamerater fra samme skole. Et særskilt problem frembyr skoleskulkingen og barns vagabondering.

Rapporten peker på de vanskeligheter som ofte møter mindreårige når de skal over i arbeidslivet: På arbeidsplassen må de tilpasse seg et nytt miljø, de risikerer å bli utnyttet av de eldre ved bedriften, misbrukt av sine overordnede eller bli gjenstand for forskjellig uheldig påvirkning. I handelsbedrifter kan de også få innblikk i tvilsomme forretningsmetoder eller rene bedragerier som utsetter deres egen moral for sterk påkjenning.

Imidlertid skriver de viktigste faktorer seg sikkerlig fra den uheldige innflytelse som fritid og uteliv skaper for de mindreårige. Her møter vi de problemer som har sin rot i lesning av tvilsomme bøker, «kulørt presse», dårlig film og besøk i danselokaler og fornøylesparker med spilleapparater av forskjellig slag, som gir de mindreårige smak for moro og uteliv og derved skaper et behov for å skaffe seg penger — per fas et nefas.

Borte fra skolen, hvor de står under sine læreres oppsikt og innflytelse, borte fra sitt hjem, hvor miljøet kanskje ikke er det beste, er barnet å finne «ute», på gater og plasser, på offentlige

befordringsmidler, hvor det, undratt enhver kontroll, hyppig er utsatt for farer av enhver art. Fjernt fra sine naturlige beskyttere, foreldre og foresatte, gir mindreårige ofte etter for sin medfødte nyssgjerrighet, skaffer seg erfaringer av tvilsom art og kan gi etter for slette instinkter som igjen fører til last og forbrytelse.

Sammenfattet kan man si at unge mennesker av begge kjønn i enhver alder — før skolealderen, i sine skoleår, som lærling eller ute i arbeidslivet — og uansett økonomiske kår, trenger til en viss art av beskyttelse av sine foreldre eller foresatte eller under visse omstendigheter av offentlige institusjoner, derunder politiet.

Den moderne lovgivning overlater barnevernet til spesielle institusjoner (således den norske lov om barnevern av 17. juli 1953, nr. 14), men samtidig erkjennes at et samarbeid er nødvendig med andre organisasjoner, også politiet, som her vil stå overfor en ny oppgave av vesentlig sosial art.

Først og fremst tilkommer det politiet til daglig å påse overholdt de eksisterende lovbestemmelser, derunder de som spesielt tar sikte på å verne barn og ungdom. Man kan tenke på bestemmelser som angår arbeidervern, salg og utskjenkning av alkohol og salg av tobakk, filmfremvisning, andre offentlige forestillinger og forevisninger, hasardspill av enhver art, obscøne publikasjoner og annen pornografi, prostitusjon, vedtekter om »aftenklokke« (»curfew«), o.s.v.. I forbindelse med dette normale administrative, kontrollerende eller strafferettslige arbeid vil den ordinære politimann oppdage forhold som må antas å ha uheldig innflytelse på mindreårige, selv om det ikke dreier seg om likefrem straffbare forhold. Det samme gjelder det daglige rutinearbeid som det patruljerende politi utfører med sin overvåking av det daglige liv på gater, plasser og offentlige innretninger. En rapport til politiledelsen om slike tilstander vil gi denne et grunnlag for henvendelse til vedkommende barnevernsinstitusjon eller annen offentlig myndighet (helseråd, fattigstyre, skolestyre, edruehetsnemnd).

Det hersker sikkerlig enighet om at det er av den største betydning at der eksisterer et tillitsfullt forhold mellom politi og almenhet, spesielt da de mindreårige. Det lar seg jo ikke nekte at politiets repressive arbeid i alminnelighet står som det vesentligste, og at det mer eller mindre flyktige inntrykk barnet får av politiet, det beholder og tar det med seg over i den voksne alder. Et aktivt opplysningsarbeid gjennom presse, kringkasting og foredragsvirksomhet, vil ha meget å si for å hitføre en bedring i det alminnelige »klima« på dette område. Men én faktor har her vært av særlig gunstig virkning, nemlig den trafikkundervisning som i mange land både ledes og drives av politiet. Her venner de mindreårige seg til å se på den uniformerte politimann

som sin beskytter og utelukkende som sådan, og et faktisk samarbeid er kommet istand gjennom de skolepatroljer som i de senere år er blitt så populære, idet disse i alminnelighet organiseres av politiet og ledes av dette. Man gjør seg det håp at barn og ungdom herigjennom vil venne seg til å se på politiet også ellers som sin venn og protektor mot all slags fare .

I visse land har man gått over til å la samtlige saker vedrørende barn og ungdom behandle av en særskilt avdeling av kriminalpolitiet, som regelmessig er tillagt følgende funksjoner:

- 1) Å behandle alle ungdommelige lovovertrедere som er kommet i konflikt med politiet og herunder ta sikte på å gjøre slutt på fremtidige lovovertrедelser.
- 2) Å oppdage lovovertrедere, potensielle sådanne, og forhold som kan skape forbrytelser.
- 3) Å tjene som forbindelsesledd mellom vedkommende politiorganisasjon og de organer i kommunen eller distriktet som arbeider med barnevern.

En slik avdeling erstatter ikke det patruljerende politi eller overtar alle saker hvor barn er innblannet, den er supplerende. Hvis en politimann f. eks. i hvilken som helst anledning tar et barn i forvaring, så overleverer han barnet med rapporten til vedkommende særavdeling som derpå overtar saken.

Å sentralisere de opplysninger politiet i sitt daglige virke kommer i besittelse av når det gjelder anslag mot barns og ungdoms moralske velferd, vil sikkerlig være av stor betydning. Det mest praktiske vil være å opprette et spesielt kartotek med tilhørende arkiv. Derigjennom vil samvirket mellom offentlige og private institusjoner som arbeider med oppdragelse og barnevern lettes og gjøres mere effektivt. En sådan sentralisering vil nødvendigvis ha som sin forutsetning at vedkommende lokale politiorganisasjon oppretter nettopp en slik spesialavdeling som foran nevnt, og at særskilt trenet personell tas ut til denne tjeneste. Politiet vil på denne måte også overfor almenheten tilkjennegi at det her har tatt på seg en i første rekke sosial oppgave.

Man er kjent med at der flere steder er opprettet kommunale nemnder som skal ta seg av de spesielle problemer som ikke minst i de store byer oppstår for barn og ungdom. Dette er bl. a. tilfelle i Oslo, hvor kriminalpolitiet er representert i en sådan nemnd («Rådgivende utvalg for ungdomssaker»), som også har flere lokale samarbeidsnemnder. Når politiet er knyttet til en slik nemnd, så er det sikkerlig i erkjennelse av at atskillig av det stoff en slik nemnd får til behandling, vil komme fra politiets erfaringsområde. (Den kommunale ungdomsnemnd i Oslo har forøvrig sterkt gått inn for at barn og ungdom gjennom opplysningsarbeid i skole, presse og radio burde få en bedre forståelse av lover, vedtekter og politiets arbeid.)

Det er en alminnelig erfaring at det er overordentlig viktig å få aktivisert i riktig retning barn og ungdom som er kommet på skråplanet eller står i fare for å gli ut. Man bør vekke interessen for sport, friluftsliv, og annen sund fritidsbeskjeftigelse. I det hele tatt er en fornuftig anvendelse av fritiden for barn og ungdom særlig i de store byer av overordentlig stor betydning. I erkjennelse herav har flere politiorganisasjoner, både amerikanske og europeiske, i de senere år satt seg i spissen for å starte ungdomsklubber («Youth Clubs», «Police Athletic Leagues» o. l.). På dette område foreligger det nu atskillig materiale bl. a. fra Danmark, hvor «Politiets ungdomsklubber» (P.U.K.) har vært i virksomhet i København siden 1952, og kan oppvise angivelig meget gode resultater. —

Man kan ellers sikkerlig slå fast at politiet ville gjøre meget for å bedre moralen blant barn og ungdom, ikke minst i byene, ved samarbeid med hjemmene eller de kommunale ungdomsnemnder, og dertil støtte og oppmuntre de allerede bestående ungdomsorganisasjoner, f. eks. speiderbevegelsen, K.F.U.M. og K.F.U.K.. (Dette siste synes mer hensiktsmessig enn å starte nye organisasjoner med hovedsakelig de samme formål. I alle fall må dette gjelde under enklere samfunnsforhold.)

Selv om det må pointeres at politiets vernearbeid ikke bare er en oppgave for noen få spesialister, men angår enhver politimann, så er det åpenbart at det personell som er uttatt til særlig å ta seg av barne- og ungdomssager bør være utvalgte folk som også såvidt mulig må få en spesialisert praktisk og teoretisk opplæring. Her skal særlig fremheves de gode erfaringer man har ved anvendelse av *kvinnelige* politifunksjonærer på dette felt, hvor de rent ut synes uunnværlige. Dog er det selvsagt av betydning at den som leder dette arbeid kan sette inn både kvinnelig og mannlig personell etter behov. —

Man har unektelig ved å beskjeftige seg med dette emne en følelse av å bevege seg på grensen mellom det politimessige og det rent sosiale. Hvor grenselinjen skal trekkes, vil ofte bli mer et teoretisk enn et praktisk spørsmål. Det erkjennes nemlig sikkert i de fleste land at politiet har — og bør ha — en plass i det aktive preventive arbeid som må være det fundamentale i bekjempelsen av ungdomskriminalitet. Under enhver omstendighet er det et felt som byr på betydelige arbeidsoppgaver, hvor politiet uten å konkurrere med eller fortrenge andre sosialarbeidere kan gjøre en stor og almennyttig innsats.

Erling Österberg.